

munkra, hanem közösségit. Népünk kultúrájának olyan tényezőit, amelyeknek az eszmei ereje tovább terjed és mélyül. Ennek a közössé válásnak az örömét érzi az, aki a sok évvel ezelőttinek a továbbáramlását és újra felelevenedését tapasztalja napjaink kultúréletében. Ady pedig, úgy látszik, az egyik legdinamikusabb mozgató ereje a fejlődésnek.

HORGAS BÉLA
ÍRÓ

Vakügetés

Tizenhét évesen találkoztam először Ady verseivel — korábban csak olvastam, szavaltam némelyiket az iskolában, de a találkozás csak később esett meg. Igaz, akkor is „hivatalos keretek” között, a középiskolában. Technikumba jártam, 1955-öt írtunk, a magyar irodalom oktatása nem volt különösebben mély, de én mindig előre tanultam, és olyasféleket is elolvastam, amj nem tartozott a tananyaghoz. Szerettem olvasni, és fontos volt nekem a tanárom becsülése — még az érettségim is az ő kedvéért választottam nyelvtantételelem példamondatainak Verhaeren- és Poe-idézeteket; ámult-bámult a Műgyetemről érkezett elnök, micsoda színvonal, a tanárom hízott, és még én is nyertem vele, mert megszereztem az elnök jóindulatát, amire a szak-tárgyi közepesek kicsikarásánál ugyancsak szükségem lett. Amikor harmadikban Ady került sorra, beleolvastam kötetébe, és megragadtam *A Gare de L'esten* című versnél, annak is két szakaszánál; úgy éreztem, hogy ez bizony pontosan rólam, vagyis belőlem szól. A kiválasztott szakaszokból különösen a két-két kezdősort vettem magamra, bár megmagyarázni nem tudtam, hogy miért. Mikor tanárunk megkérdezte, hogy ki szereti Adyt és ki emlékszik valamire a verseiből, én persze nyom-ban jelentkeztem és a vers címét ügyesen megkerülve (nem tudtam, hogyan kell kiejteni) idéztem a két nevezetes szakasz első sorait, hatalmas derűtséget keltve az osztályban. Még az első két sort csak eltúrték („Most fűt bolond-sok álmom alá / A fűttyös, barna szörnnyeteg”), de a másik két sor nyomán már felcsattant a nevetés:

*Csipkésen, forrón, illatosan
Csak egyszer hullna még reám*

Tanárom egy kézmozdulattal elhallgattatta a vihogó osztályt és megkérdezte, hogy miért tetszik ez nekem. Makogtam valamit, vörös voltam és dühös, tanárom leültetett és Párizsról mesélt, érdekes volt, de nem tudtam meg belőle, hogy azok a sorok miért tetszenek nekem annyira. Mert tetszettek, a kínos jelenet ellenére is, vagy annál jobban, ma is tetszenek, másképpen, de talán semmivel sem kevésbé. Azóta persze már elkészültem a magyarázattal, s ha most le is írom, akkor valamiképpen szeretnék elégtételt szolgáltatni annak a tizenhét éves, törekvő diáknak, aki — remélem — ma is él még.

Annyit persze már akkor is sejtettem, hogy a mozdony neve — fűttyös, barna szörnnyeteg — sokat számít: hiszen ezzel utaztam én is Budapestre évente nyolcszor-tízszer, azt bámultam gyerekkoromban az órház léckerítésére tapadva, borzongva a gyönyörűségtől, ha prűszkölve-dörögve elvágatott előttem. És azon sem töprengtem, hogy miért barna, ha valójában fekete, mert olyan jól hangzott az egész, a „bolond”

és a „barna” és az „álom”; álom volt maga is, olyasféle képzelgés, amilyennel utazásaim során elfoglaltam magamat: felidézve, megtoldva olvasmányaimat, revolveres kalandokat, rossz arcú banditákat, katasztrófákat — s persze illatos, csodás nőket. A másik két sorban ezeknek a kamaszálmoknak a hősnője bukkant fel, és az a mérhetetlen sóvárgás, *vágyakozás*, amelyet csak a kamaszok éreznek és a költők mondanak ki, amelyben az erotika csak egyetlen, szívárványosan finom réteg csupán, mert az élet, a történés, a megélés utáni *egyetemes vágy* valójában, és a kamasz úgy értelmezi, hogy „csak egyszer hullna már reám”, csak kezdődne már el, történe ma meg... Bárgyún vigyorgok most, hogy eszembe jut, óra után hogyan ugrattak a fiúk; mi az, hogy „csipkés”, a kombinéja csipkés? és kinek? és miért „hull le rám”, miért nem én reá. Marhák, vágtam oda sznobisztikus göggel, dühtől, könnyektől fuldokolva, és otthon rávettem magam az Ady-kötetre, faltam a vágyverseket, amelyek azt suttogták a fülembé, hogy valaki lenni akar, föl akar törni, különbözni, kiemelkedni, eljutni, föl, föl a csúcsra, szerelembe, fénybe, gazdagságba. S szinte mellékes volt, hogy ez mennyire reménytelen; észrevétlen volt, hogy milyen túlzó pózokat sodor magával; rajongtam — nem Adyért, hanem vele, általa, szavait mondogatva.

Rajongásomat jó szívvel idézem ma is, s hogy most például *A Hortobágy poétája* legkedvesebb Ady-verseim közé tartozik, abban nagy része van a kamaszkori áhítatnak. Pedig ma már — úgy érzem, gondolom — némi rálátással és tartózkodással fölvertézve és megrontva, a rajongást elhagyva, másféle azonosulás köt Ady verseihez, lenyűgöző és elborzasztó gátlástalanságához. Zseniális óriásként vonul előttem, bátorságának természete és szellemének villódzása egyedülvaló. Ez az „óriás-élmény” talán négy-öt évvel ezelőtt öltött határozott körvonalat bennem, amikor egyik televíziós műsor felvételén tanúja lehettem egy Ady-vers és egy nagyon érzékeny és tehetséges, erőteljes duzzadó fiatal színész küzdelmének. *Az eltévedt lovast* kellett elmondania a színésznek, a rendező röviden s némi aggodalommal megjegyezte, talán nem is neki, hanem valaki másnak, de azért úgy, hogy ő is hallja, értse: ezt a verset „belülről” kell fölérősíteni, látni. A színész beállt a helyére, mindenki elcsendesedett, nekikezdték. A rettenetes erejű első szakasz után világos volt, hogy az előadó az első nekifutásra a közelébe sem tud menni — mondjuk annak a kőfalnak, amit át kellene ugrania. „Kezdjük mégegyszer” — szölt a rendező, és az előadó készségesen, vidáman — túlságosan is készségesen és vidáman — visszaintett, hogy rendben, persze, kezdjük újra, ez csak próba volt, a próbának a próbája, és már mondta is. Futkosott hátamon a hideg. A színész ott feküdt a kőfal előtt, hanyatt feküdt, riadt volt a szeme, kezei és lábai verdestek. Leállt a föl vétel, kezdték előlről. Aztán a rendező hagyta, hogy mondja végig. Aztán magyarázni kezdte, hogy a „téli mesék rémei” az emberi lélek belső-alsó köreiből törnek elő, hogy a külső tájban, a „kísértetes” őszben és a némán alvó faluban miféle belső roppanás mutatkozik meg, hogy a József Attila-i *kinn* és *benn* itt milyen mitologikusan... hogy a láncolt lélek milyen... A rendező mondta, a színész értette, hozzátoldott még néhány ügyes hasonlatot, de a szeme riadt volt és csorgott róla a víz, mert nagyon érzékeny színész, jó versmondó léteire érezte, tudta már, hogy azt a kőfalat nem képes átugrani. Másfél órát gyötrődött, végül elmondta értelmesen és érthetően, de bizony a vers érintetlen maradt. Mentegetődött, a rendező nyugtatta, a műsor felvétele másnap is folytatódott, ígérte barátunk, hogy bejön, újra megpróbálja, de nem jött, jól is tette, reménytelen volt a küzdelem.

Akkoriban verset próbáltam írni az eltévedt lovasról, a „vakügetés” nyomán suttogásokra figyeltem Ady Endre éjszakájában, de csak ez év tavaszán sikerült befejeznem a verset s azóta persze, ha Adyról hallok, verseit vagy cikkeket olvasom, ha bármilyen okkal kapcsolatba kerülök vele, nyomban hallom a „vakügetés” neszeit, az óriáslovas nyugtalanító dobogását.